

2-ШІ ТАҚЫРЫП. КӘСІПКЕРЛІКТІҢ ҰЙЫМДЫҚ-ҚҰҚЫҚТЫҚ НЫСАНДАРЫ

- **1. Кәсіпкерліктің ұйымдық-құқықтық нысандары мен олардың ерекшеліктері.**
- **2. Кәсіпкерліктің түрлері, нысандары мен жіктелуі.**
- **3. Өзінің жеке кәсіпорнын құру жағдайлары мен шарттары.**
- **4. Франчайзинг және кәсіпкерлік.**

- Шаруашылық жүргізуші субъектілер бұл – **экономикалық агенттер**, экономикалық бірлестіктер (ұлттық шоттар жүйесінде – институционалдық бірліктер), олар өзінің атынан активтерге қожалық ете алады, міндеттемелер қабылдай алады, талаптар қояды, басқа бірліктермен экономикалық қызмет пен операцияларды жүзеге асырады.

- **Қызметтің материалдық сферасының шаруашылық жүргізуші субъектілері бүкіл қоғамның тіршілік әрекетінің негізі болып табылатын материалдық өнімдер мен игіліктерді жасайды. Бұл сферада жасалған өнімнің бір бөлігі оның салалары ішінде (өндірістік тұтынудың өнімдері) тұтынылады, басқа бөлігі түпкілікті тұтынуға, соның ішінде өндірістік емес сфераға да бағытталады.**
- **Қызметтер көрсету сферасы қызметінің нәтижелері қызметтердің нысанын қабылдайды, қызметтерді жасау үдерісі, әдеттегідей, олардың тұтыну үдерісімен тоқайласады, яғни олар қордалауға, сақтауға жатпайды.**

Қызметтің сфералары	Материалдық			Материалдық емес (қызметтер сферасы)											
Өндірістің түрлері бойынша	Тауарлар, жұмыстар			Қызметтер											
Қызметтің сипаты бойынша	Коммерциялық														
	Коммерциялық емес														
Меншіктің нысандары бойынша	Мемлекеттік меншік														
	Жеке меншік														
	Қоғамдық ұйымдардың меншігі														
	Шетелдік субъектілердің меншігі														
	Аралас														
Ұйымдық-құқықтық түрлері бойынша	Шаруашылық серіктестіктері			Мемлекеттік		Кооперативтік	Қоғамдық ұйымдар		Материалдық емес сфераның ұйымдары мен мекемелері						
				шаруашылық жүргізу құқығындағы	жедел басқару құқығындағы										
	Толық серіктестік	Жауапкершілігі шектеулі серіктестіктер	Акционерлік қоғам	Қосымша жауапкершілігі бар серіктестіктер	Сенім серіктестігі	Басты	Еншілес	Қазыналық	Өндірістік	Тұтыну	Қоғамдық бірлестіктер	Қоғамдық ұйымдардың кәсіпорындары	Қоғамдық қорлар	Мемлекеттік	Коммерциялық

КӘСІПКЕРЛІКТІҢ ҰЙЫМДАСТЫРУ- ҚҰҚЫҚТЫҚ ФОРМАЛАРЫ:

**Жеке-дара кәсіпкерлік –
бұл бір адамның
иелігіндегі іс. Оның
келесі артықшылықтары
бар:**

- әрбір меншік иесі кәсіпорынның барлық табысына иелік етеді;
- меншік иелері өз-өзіне билік етеді және кез-келген өзгерістер енгізуге құқылы;
- заңдар жеке иелерге ең төменгі шектеулер қояды.

**Жеке-дара кәсіпкерліктің
кемшіліктері:**

- толық мүлктік жауапкершілік;
- капитал көлемінің шектеулігі.

2. СЕРІКТЕСТІК ДЕГЕНІМІЗ - КӘСІПОРЫННЫҢ ЕКІ НЕМЕСЕ БІРНЕШЕ ИЕЛЕНУШІЛЕРДІҢ БОЛУЫ.

ОНЫҢ АРТЫҚШЫЛЫҚТАРЫ:

- **а) серіктестердің бірігуі қосымша қаржыны тартуға мүмкіндік береді;**
- **б) әр серіктес бұл іске өзінің жаңа шығармашылық идеяларын немесе талантын ендіреді;**
- **в) серіктестік салыстырмалы түрде оңай ұйымдастырылады және оған ерекше салық салынбайды.**

КЕМШІЛІКТЕРІ:

- ❖ **көп жағдайда серіктестердің барлығы шектелмеген мүліктік жауапкершілікте болады;**
- ❖ **егер серіктестердің біреуі істен шығатын болса, онда серіктестік өзінің жұмысын ресми тоқтатады. Өз қызметін әрі қарай жалғастыру үшін серіктестік жаңа келісім жасауы тиіс;**
- ❖ **серіктестіктің өзіне тартатын капитал көлемінің шектеулігі;**
- ❖ **серіктестердің фирманы басқарудағы көзқарастарының сәйкес келмеуінің салдарынан фирманың өміріне қауіп төнуі мүмкін.**

СЕРІКТЕСТІКТІҢ ТҮРДЕРІ:

- толық серіктестік – ол барлық мүшелерінің толық мүлдіктік жауапкершілігімен ерекшеленеді;
- жауапкершілігі шектеулі серіктестік;
- аралас (коммандиттік) серіктестік.

**АКЦИОНЕРЛІК ҚОҒАМ, НЕМЕСЕ
КОРПОРАЦИЯ,** – БҰЛ ӨЗІНІҢ ӘР
ТҮРЛІ ТАУАРЛАРДЫ ӨНДІРУ МЕН
ҚЫЗМЕТ КӨРСЕТУДІ ЖҮЗЕГЕ
АСЫРУ ҮШІН ЖЕКЕ ЖӘНЕ
ЗАҢДЫ ТҰЛҒАЛАРДЫҢ
ҚАРАЖАТТАРЫН ТАРТУ
МАҚСАТЫНДА
АКЦИЯЛАРДЫ ШЫҒАРУҒА
НЕГІЗДЕЛГЕН КӘСІПОРЫН.

АҚ артықшылықтары:

а) мүшелерді біріктірудің ұйымдық-
корпоративтік сипаты;

б) шектеулі жауапкершілік;

в) операцияларды жүзеге асырудың
қарапайымдылығы;

г) өмір сүруінің шексіздігі.

АҚ кемшіліктері:

а) құрудың күрделілігі және
қымбаттылығы;

б) ерекше салықтарды төлеу
қажеттілігі;

в) ашық акционерлік қоғам
коммерциялы құпияны сақтай
алмайды.

ҚАЗАҚСТАН
РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
АЗАМАТТЫҚ КОДЕКСІНДЕГІ
БАПТАР:

■ 34 бап.

Коммерциялық ұйым болып
табылатын заңды тұлға мемлекеттік
кәсіпорын, шаруашылық серіктестік,
акционерлік қоғам, өндірістік
кооператив нысандарында ғана
құрылуы мүмкін.

58 БАП.

Жарғылық капиталы құрылтайшылардың () үлесіне (салымдарына) бөлінген коммерциялық ұйым *шаруашылық серіктестік* деп танылады. Құрылтайшылардың (қатысушылардың) салымдары есебінен құрылған, сондай-ақ шаруашылық серіктестік өз қызметі үрдісінде өндірген және алған мүлік меншік құқығы бойынша серіктестікке тиесілі болады.

ШАРУАШЫЛЫҚ СЕРІКТЕСТІКТЕР ТОЛЫҚ СЕРІКТЕСТІК,
СЕНІМ СЕРІКТЕСТІГІ, ЖАУАПКЕРШІЛІГІ ШЕКТЕУЛІ
СЕРІКТЕСТІК, ҚОСЫМША ЖАУАПКЕРШІЛІГІ БАР
СЕРІКТЕСТІК НЫСАНДАРЫНДА ҚҰРЫЛУЫ МҮМКІН.
1 ҚАТЫСУШЫЛАРДЫҢ

72 бап.

Серіктестіктің міндеттемелері бойынша өзінің бүкіл мүлкімен (толық серіктерімен) қосымша жауап беретін бір немесе одан да көп қатысушылармен қатар, серіктестіктің (салымшылардың) мүлкіне өздері салған салымдардың жиынтығымен шектелетін бір немесе одан көп қатысушыларды да енгізетін және серіктестіктің кәсіпкерлік қызметті жүзеге асыруға қатыспайтын серіктестік сенім серіктестігі деп танылады.

77 бап.

Бір немесе бірнеше адам құрған, жарғылық капиталы құрылтай құжаттарымен белгіленген мөлшерде үлеске бөлінген серіктестік жауапкершілігі шектеулі серіктестік деп танылады; жауапкершілігі шектеулі серіктестікке қатысушылар оның міндеттемелері бойынша жауап бермейді және серіктестіктің қызметіне байланысты залалдарға өздерінің қосқан салымдарының құны шегінде тәуекел етеді.

85 БАП.

***ӨЗІНІҢ ҚЫЗМЕТІН ЖҮЗЕГЕ* АСЫРУ ҮШІН
ҚАРАЖАТ ТАРТУ МАҚСАТЫНДА АКЦИЯЛАР
ШЫҒАРАТЫН ЗАҢДЫ ТҰЛҒА АКЦИОНЕРЛІК
ҚОҒАМ БОЛЫП ТАНЫЛАДЫ.**

96 бап.

Азаматтардың бірлескен кәсіпкерлік қызмет үшін мүшелік негізде олардың өз еңбегімен қатысуына және өндірістік кооператив мүшелерінің мүліктік жарналарын біріктіруіне негізделген ерікті бірлестігі *өндірістік кооператив* деп танылады.

КӘСІПКЕРЛІКТІҢ ТҮРЛЕРІ, НЫСАНДАРЫ МЕН ЖІКТЕЛУІ.

Кәсіпкерлік түрлері:

Атқаратын қызметіне қарай былай бөлінеді:

- өндірістік,
- коммерциялық,
- қаржылық
- консультациялық.

КӘСІПКЕРЛІКТІҢ ҰЖЫМДЫҚ- ЭКОНОМИКАЛЫҚ ФОРМАЛАРЫ

- **Концерн** – көпсалалы акционерлік қоғам, әр түрлі компаниялардың бақылау пакеттерін сатып алады.
- **Ассоциация** – экономикалық дербес кәсіпорындардың ерікті бірлестігі. Маманданған кәсіпорынның негізгі мақсаты ғылыми-техникалық, өндірістік, экономикалық және әлеуметтік міндеттерді бірігіп шешу.
- **Консурциум** – бұл ірі қаржы операцияларын істеу үшін біріккен кәсіпкерлердің бірлестігі.
- **Синдикат** – бір саланың кәсіпкерлерін тауар сатуға біріктіру.

Картель – тауар, қызмет көрсету бағасы, нарық аудандарын бөлу, өндіріс мөлшері жөнінде келісім.

Қаржы — өнеркәсіп тобы – банк, сақтандыру және сауда капиталының бірлестігі.

Унитарлы кәсіпорын – коммерциялық мекеме, меншіктік құқығы жоқ. Унитарлық кәсіпорынның мүліктері бөлінбейді. Унитарлық кәсіпорын тек мемлекеттік немесе муниципалдық болады. Унитарлы кәсіпорын федералдық қазына кәсіпорны болып есептеледі.

ФРАНЧАЙЗИНГ ЖӘНЕ КӘСІПКЕРЛІК.

Франчайзинг , франшизинг (ағылш. franchise — жеңілдік; ағылш. franchising — артықшылық) — ұсақ және ірі кәсіпкерліктің аралас нысаны, ірі компанияның (франчайзердің) өзінің фирмалық таңбасы мен тауар өндіруге (қызмет көрсетуге) лицензиясын (франшизаны) біреуге (франчайзиге), әдетте белгілі бір кезеңге және шектеулі аумақта беруі.

ФРАНЧАЙЗИНГТІК ҚАТЫНАСТЫҢ 3 ТИПІ БАР:

- 1. **Франчайзер** - өнім өндіруші немесе қызмет көрсетуші фирма, өзінің өнім өндіру немесе қызмет көрсету құқығын франчайзиға береді.
- 2. **Франчайзер** – негізгі өнім өндіруші, өз өнімінің көтерме сату құқығын франчайзиға береді.
- 3. **Франчайзер** – көтерме сатушы, тауарды бөлшек сату құқығын франчайзи фирмасына береді.

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ФРАНЧАЙЗИНГ ҰСТАНАТЫН
ФАКТОРЛАРҒА ШЕТЕЛГЕ ШЫҒУМЕН БАЙЛАНЫСТЫ
ШЫҒЫНДАР ЖАТАДЫ. БҰЛ ЖЕРДЕ ФРАНЧАЙЗЕР ӘРИНЕ
НАРЫҚТЫҚ СТРАТЕГИЯСЫН ӨЗГЕРТҮДІ ҚАЖЕТ
ЕТПЕЙТІН ЖӘНЕ ТАБЫС ТАБУ ДЕҢГЕЙІ БҰРЫНҒЫДАЙ
БОЛАТЫН ЕЛДЕРДІ ТАБУҒА ҰМТЫЛАДЫ.

ИНТЕРНАЦИОНАЛДЫҚ ФРАНЧАЙЗИНГТІҢ ДАМУЫН
ТОҚТАТАТЫН ФАКТОРЛАРҒА, ШЫҒЫНДАРДАН БАСҚА
КӨБІНЕСЕ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ МЕНЕДЖМЕНТТЕГІ
ТӘЖІРИБЕНІҢ ЖЕТКІЛІКІЗДІГІ ЖӘНЕ БАСҚА
МЕМЛЕКЕТТЕР ТАРАПЫНАН БЕЛГІЛЕНГЕН ЗАҢДЫ
ТОСҚАУЫЛДАР ЖАТАДЫ.

ҚАЗАҚСТАНДЫҚ КӘСІПКЕРЛЕР ҮШІН ХАЛЫҚАРАЛЫҚ
ФРАНЧАЙЗИНГ ЕҢ АЛДЫМЕН БІРІККЕН КӘСІПОРЫН,
ЛИЦЕНЗИЯ САТЫП АЛУ, ТІКЕЛЕЙ ИНВЕСТИЦИЯ ЖӘНЕ
МЕМЛЕКЕТТІК ДЕҢГЕЙДІГІ КЕЛІСІМ ТҮРІНДЕ БОЛУЫ

ШАҒЫН БИЗНЕСТІҢ НЕГІЗІН ҚАЛАУДЫҢ
ТӨРТІНШІ ЖОЛЫ – БІР ОТБАСЫ
МҮШЕЛЕРІНІҢ КҮШІМЕН НЕГІЗІ ҚАЛАНЫП,
ЖҰМЫС ІСТЕП ЖАТҚАН ОТБАСЫЛЫҚ
БИЗНЕС. ОТБАСЫЛЫҚ БИЗНЕСТІҢ КӨБІСІ –
ШАҒЫН, БІРАҚ ОТБАСЫЛЫҚ БИЗНЕСТІҢ ІРІ
КӘСІПОРЫНҒА АЙНАЛЫП, ОТБАСЫЛЫҚ
БОЛЫП ҚАЛА БЕРЕТІН МЫСАЛДАРЫ ДА ІС
ЖҮЗІНДЕ АЗ КЕЗДЕСПЕЙДІ.

